

بنام خدا

بارش فکری در خصوص "تقویت درستکاری و مقابله با فساد"

جلسه طوفان ایده جهت پاسخ به این سوال مشخص ذیل در تاریخ ۲۹-۶-۰۴ در گروه مربوط به بارش فکری به در برنامه شبکه اجتماعی "بله" برگزار شد. این جلسه با مشارکت خانمها: زهرا برخوردارپور، اعظم لاریجانی، کتایون کرمی، حلیمه دلداری ابراهیمی، زینب دلداری ابراهیمی، سمانه رخشانفر، سهیلا رستگار، حورا نیازی و مرجان جعفری روشن و آقای محمد هاشم‌نژاد برگزار شد، و تنظیم و ویراستاری نهایی برعهده خانم مرجان جعفری روشن بود. قواعد این بارش فکری عبارت بودند از:

- بخش اول بارش فکری ارائه ایده ها بدون اجازه نقد یا حتی تایید و خدای نکرده تمسخر، قبل از طرح ایده ها باید یک عنوان ترجیحاً، در گروه ارائه می‌شد.
- افراد زمان محدود برای طرح نظرات داشتند، تا در انتها تعداد قابل توجهی ایده وجود می‌داشت.
- تغییر یا افزودن و کاستن بر ایده های دیگران و طرح آن به عنوان ایده جدید مجاز بود.
- در بخش دوم نقد و جمع بندی نظرات توسط افراد مجاز بود.

در این جلسه در پی این بودیم که به این سوال پاسخ داد شود:

چه راههایی برای "تقویت درستکاری (به معنای تعهد، مسئولیت پذیری و امانت) و مقابله با فساد" وجود دارد؟

بسیاری از راهکارها برای مقابله با مسائل اجتماعی در سطح کلان توسط مسئولین قابل انجام است، و قابلیت این را دارد که مورد مطالبه قرار گیرد، لکن بسیاری از همین راهکارها توسط مردم و برای مردم قابل اجرا هستند. اساساً فرهنگ ما پذیرش بسیاری از مفاهیم اصیل همچون برکت، حق الناس، دین و ده برابر بودن پاداش نیکی و ... را دارد. همچنین "نذر فرهنگی" مفهوم بسیار مهمی است که می‌تواند در تحول اخلاقی جامعه مورد توجه مردم باشد و باعث تحول در جامعه شود. بطور مثال، مردم می‌توانند نذرهای مرتبط با غذا را به نذر فرهنگی (مثل توزیع کتاب، دعوت سخنران، پخش یک برگه با یک جمله کوتاه و موثر و یک امر به معروف مدبرانه و موثر و...) مبدل کنند و اساساً این مشارکت مردم نافی مسئولیت مسئولان نیست. یعنی در حین اینکه مردم مشارکت و مداخله میکنند. مطالبه گری از مسئولین در خصوص موضوعات اخلاقی نیز باید جداً پیگیری شود.

همچنین نذرهای فناوری هم امکان پذیر است. مثلاً آماده سازی یک نرم‌افزار که به گزارش قیمت نان و یا سایر اقلام اساسی در یک محله و یا نظارت و کنترل رفتارهای مشکوک در مناطق مختلف شهر کمک کند، یا آماده سازی دستگاهی که به کنترل بهتر مسئولین اجرای نظم کمک میکنند. مثلاً دوربین‌های کارآمدتر برای کنترل رفتارهای ماموران تعزیرات، ماموران پلیس، کسبه محل یا حتی مسئولین کلیدی در بانکها.

در راستای تحول جامعه برای هر چه متعهدتر، امانت دار تر و صادق تر و مسئولیت پذیر بودن اقشار جامعه مخصوصاً قشر جوان میتوان از تقویت برنامه‌های ضد فساد نهادها و سازمانهای کلان کشور، مطالبه گری از مسئولین، آموزش مستقیم، فرهنگسازی، ورود مردم به کنترل بازار و هدایت سرمایه‌ها و نیز استفاده از تکنولوژی‌های پیشرفته، و هزینه بالای رفتارهای غیر اخلاقی همگی می‌توانند موثر باشند.

تقویت برنامه‌ها ضد فساد از طرف نهادها و سازمانهای کلان کشور

۱. مسئولین هر نهاد و یا سازمان از آحاد همین مردم هستند و باید در مسیر تنظیم و اجرای قوانین مشخص، قاطع و قابل اجرا برای درستکاری و مقابله با فساد قدم بردارند. همچنین، افراد درستکار باید به جد مورد تشویق و تحسین قرار گیرند. مصادیق این قوانین وضع قوانینی بر ضد حقوقهای نجومی، تنبیهات بسیار شدید برای اخذ رشوه و یا سوء استفاده از منابع دولتی و عمومی، کاهش و حتی به صفر رساندن سودهای بانکی، ایجاد مکانیزمهای نظارتی و تنبیهی برای کسانی که به دروغ متوسل می‌شوند. همچنین، قواعد و قوانینی برای تشویق و حمایت از افراد درستکار نیز باید جداً در برنامه نهادها و سازمانهای کلان کشور باشد.

۲. بدیهی است تعهد باید دوطرفه باشد. به عبارتی همانگونه که قشرها یا بسیاری از مردم در مسیر درستکاری (مثلاً در مسیر آموزش، فرهنگسازی، کمک به کنترل بازار و حفظ سرمایه در درون کشور تلاش می‌کنند) قدم برمی‌دارند، دولت و مسئولین هم باید در عمل نشان دهند که متعهدانه ایستاده‌اند، به طور مثال، به مردم کمک کنند تا سرمایه‌گذاری جایگزین و مطمئن (به جای بازار پرسود ارز و طلا) داشته باشند، مثلاً سرمایه‌ها در درون کشور به سمت سرمایه‌گذاری ساخت مسکن روانه شود، از ساز و کارهای اقتصادی درست بهره گیرند، تجمّل پرستی و از توجه به تجمّلات دوری کنند، از واردات کالاهایی لوکس که باعث هدر رفت سرمایه‌های ملت شوند، جداً جلوگیری کنند، با رانت جداً مقابله کنند، سیاستهای اقتصادی (سیاستهای ارزی و نیز کالاهای اساسی و دیگر) موارد کاملاً شفاف باشد و اطلاع رسانی‌ها دقیق و درست باشد. برای کارآفرینان اجتماعی که به رفع مشکلات جامعه اقدام می‌کنند، تسهیلات ویژه و معافیت‌های مالیاتی در نظر بگیرند، و...

مطالبه گری از مسئولین در سطح کلان و اقدام در سطح محلی

۳. مطالبه‌گری در زمینه وضع قوانین: از مسئولین در سطح کلان (و حتی در صورت امکان در سطح خرد) مطالبه گری انجام شود تا مثلاً قوانینی مشخص و قاطع و قابل انجام برای درستکاری وضع شود. مثلاً، در مورد مقابله با حقوقهای نجومی و تنبیه جدی فردی که رشوه اخذ کند، برنامه مشخص برای کاهش سود بانکی و به صفر رساندن سود بانکی ربوی، تنبیه افرادی که برای اخذ منافع به دروغ متوسل می‌شوند).

۴. مطالبه‌گری در زمینه اجرای قوانین: مردم می‌توانند مطالبه‌گری کنند تا قوانین وضع شده کلی در مقابله با فساد و یا حمایت از درستکاری توسط مسئولین اجرایی، به صورت محلی و جداً اجرا شوند. مطالبه‌گری مستقیم از راه ریاست جمهوری (شماره ۱۱۱ یا شماره ۰۲۱۶۱۳۳) و یا شهرداری (تماس با شماره ۱۴۷) و سازمانهای مهم دیگر مقدرو است.
۵. مطالبه‌گری از صدا و سیما: مطالبه‌گری از صدا و سیما و تماس با ۱۶۲ و درخواست ساخت فیلمها با مضمون درستکاری اخلاقی ویا سریالهای اخلاقی و یا تقبیح و نقد آگهی‌ها و یا فیلمها و یا سریالهایی که اخلاق (که تنها مبحث پوشش و عفت مهم نیست، بلکه اخلاق و مخصوصاً همه رفتارهای درستکاری اخلاقی اهمیت دارد).
۶. مطالبه‌گری و یا ورود مستقیم مردم در محلات: مطالبه‌گری مردم و حتی ورود مستقیم مردم در محلات به تشویق افراد درستکار و حتی اعطای وام به آنها می‌تواند بسیار موثر باشد. بدین ترتیب، افرادی که رشوه نمیگیرند و کم کاری نمیکنند، و متعهد هستند توسط سیستم و یا خود مردم مورد تشویق قرار بگیرند. مثلاً وام تشویقی برای درستکار بگیرند، جایزه و کاپ درستکاری اخلاقی بگیرند. تاکید میکنیم که این تشویق می‌تواند حتی در سطح محلات و توسط خود مردم صورت بگیرد و البته باید از معیارهای مشخص و شفاف و منصفانه‌ایی در مسیر انتخاب افراد با اخلاق بهره جست.

ورود گروههای مردمی به کنترل بازار (ارز ...) و هدایت سرمایه‌ها

۷. شاید یکی از مهمترین فعالیتهای مردمی در کنترل شرایط اقتصادی، ورود مردم به کنترل نوسانات ارز است. اگرچه عوامل متعددی در نوسانات ارز تاثیرگذار است، لکن یک بخش مهم در بالا رفتن قیمتها تقاضا است. مقابله گروههای مردمی در کاهش تقاضا (مثل، تصمیم جمعی و آگاهانه برای نخریدن برخی از کالاها و یا ارز) و مخصوصاً مقابله تقاضاهای کاذب که با ایجاد ترس همراه هستند، تاثیرگذارند.
۸. در هر محله و در منطقه مردم نه تنها می‌توانند به نظارت در قوانین و نیز قیمتها بپردازند (مقابله با گرانفروشی و یا سود نامتعارف، بالا بردن قیمتها بر اساس دلار که بعضاً ربطی به قیمت برخی کالاها ندارد...)، بلکه می‌توانند سرمایه‌های خود را در پروژه‌های کارآفرینی محلی سرمایه‌گذاری کنند. مثلاً میتوان در هر بسیج، مسجد، سرای محله، فرهنگسرا می‌توان یک مرکز کارآفرینی اجتماعی/ یا مرکز حمایت از کارآفرینی اجتماعی و محلی ایجاد کرد، مراکزی که نه فقط به تولید و کسب درآمد، بلکه به حل مسائل و معضلات اجتماعی مثل بیکاری نیز معطوف هستند. بسیاری از کارشناسان این حوزه در محلات باید سعی کنند سرمایه‌ها را به سمت تولید و کارآفرینی اجتماعی جذب کنند، که در آن برکات بسیار زیادی خواهد بود. کار آفرینی اجتماعی را میتوان حداقل در چهار دسته طبقه‌بندی کرد که یکی از آنها کارآفرینی اجتماعی محلی است. مثلاً محصولات باغهای یک منطقه می‌تواند صرف تولید محصولات مورد نیاز جامعه و با کیفیت و ارزان قیمت‌ترو با قدرت رقابت با دیگر محصولات بازار شود و حتی به صادرات منجر شود. در اینجا تسهیل کردن شرایطی همچون آموزش موضوعات مربوط به کسب و کار، مثلاً کمک به اخذ وام خرد و کم بهره برای تولید کننده، نظارت و حتی کمک به شکل‌دهی

کارگاه‌ها، بکارگیری مردم محلی و کمک به فروش محصولات، می‌تواند توسط این مراکز بسیج و مساجد و فرهنگسراها و سراهای محله تسهیل شود. در ازای این کمک‌ها، افراد یا گروه‌هایی که صاحبان این کارگاه‌ها هستند، باید کمک به پروژه‌های عمرانی، آموزشی و فرهنگی منطقه و محل خود کمک کنند.

آموزش مستقیم

آموزش اخلاق در سطوح مختلف (مدارس و اصناف): در این بخش آموزش اخلاق به صورت مستقیم هم در رابطه با صنوف و هم در رابطه با مدارس اشاره شد.

آموزش عملی اخلاق در صنوف

۹. آموزش توسط ریش سفیدهای با اخلاق: تشکیل هسته‌های کوچک انتقال تجربه که در آن افراد با سابقه به عنوان الگویی تجارب خود را به افراد جوانتر و کم سابقه تر در آن صنف بیاموزند، میتواند براحتی عملیاتی و پیاده شود. بدیهی است در این مسیر ارزشها و تجارب نسل گذشته به نسل جوان برای حفظ درستکاری، تعهد و اخلاق منتقل میشود. صنف معلمین در اینجا اهمیت بسیار زیادی دارد و باید ارزشها و مهارتهای اخلاقی معلمین اخلاقی قدیمی به معلمین جدید جداً منتقل شود.

آموزش اخلاق در مدارس

۱۰. آموزش مستقیم معلمین: آموزش معلمین و فرهنگسازی جدی در رابطه با معلمینی که خود نسل آینده را آموزش میدهند، باید به صورت کلاسهای ضمن خدمت نیز اتفاق بیافتد.

۱۱. آموزش مستقیم اولیا: در مدارس و جلسات اولیا و مربیان میتوان به والدین راههای انتقال درستکاری اخلاقی را آموخت. در این مسیر نه تنها میتوان افراد را به کارگاههایی دعوت نمود که به صورت رسمی مربی از مسیر آموزش و پرورش بلکه اگر به فضای تدریس ورود پیدا میکند، بلکه هر کس در مدرسه ایی است که خودش در آن شاغل است و یا فرزندش در آنجا تحصیل می کند، در صورت داشتن معیارها و ملاکهای کافی می تواند پیشنهاد دهد و در صورت امکان و داشتن معیارهای قابل قبول (نظام آموزشی) اقدام به آموزش کند.

در نهایت این باید به این منجر شود که آموزش صداقت، مسئولیت‌پذیری و احترام به قانون، از سنین پایین (مدرسه و ابتدایی) به صورت روزمره یا در ساعات معین باید آموزش داده شود. برخی از مواردی که می توان به پدر و مادران آموزش داد، عبارتند از:

○ آموزش درستکاری با استفاده از قصه: استفاده از قصه‌ها و تشویق بچه‌ها به گفتن حقیقت در موقعیت‌های ساده.

- آموزش مسئولیت پذیری در عمل: دادن وظایف کوچک مثل مراقبت از وسایل یا گل‌های کلاس، (ترجیحاً با تشویق و بازی همراه باشد).
- احترام به قانون: تدوین قوانین کلاس با محوریت انصاف با مشارکت دانش‌آموزان و اجرای منظم آن‌ها (ترجیحاً با تشویق و بازی همراه باشد).
- تشویق و تنبیه: بی شک، تشویق رفتارهای اخلاقی (ولو اندک) و تنبیه رفتارهای غیر اخلاقی (در حد پذیرش تبعات کار غیر اخلاقی) را می‌توان برای تربیت اخلاقی کودکان و نوجوانان استفاده کرد. لکن نحوه بکارگیری تشویق و تنبیه، خود باید آموزش داده شود.
- مشارکت دادن کودکان و نوجوانان: دخیل کردن بچه‌ها و مشارکت دادن کودک در اخذ تصمیمات اخلاقی خانواده که باعث مشارکت فعال کودک میشود. همه حائز اهمیت است.
- داشتن دفترچه وجدان: دفترچه "وجدان" داشته باشیم و هر روز یک خط درباره رفتارهای درست یا اشتباه خود بنویسیم و شبها قبل خواب بررسی کنیم (میتواند به عنوان دفترچه وجدان کاری برای صنوف هم مفید باشد).
- آموزش و الگوگیری مثبت از بزرگان: آموزش درستکاری با استفاده از قصه‌های زندگی افراد برجسته در فرهنگ مذهبی‌مان همچون افراد بزرگ مذهبی همچون حضرت رسول (ص)، حضرت علی (ع) یا دیگر ائمه (ع) و شخصیت‌های قرآنی، یا فرهنگ ایرانی‌مان همچون امیرکبیر و یا قصه‌ها و تاریخ زندگی افرادی همچون گاندی که ساده زیستی را به منافع ترجیح دادند نیز موثر است. این موارد به راحتی در مدارس قابل اجرا است.
- تحلیل فیلم یا داستان در مورد تبعات فساد: درباره پیامدهای فساد برای خانواده‌ها و جامعه دیده و تحلیل شود.
- داشتن کرسی و جلسات با محوریت درستکاری اخلاقی: با شکل دادن کرسی‌ها و جلساتی با محوریت اخلاق، تعامل با جوان یا نوجوان را بیشتر کنیم، و در رابطه انتخاب گزینه‌ها و یا اعمال اخلاقی را بیشتر کنیم، مثلاً اگر نوجوانی در شرایط فشار اجتماعی و همسالان برای انجام کارهای غیر اخلاقی (دروغ گفتن، استفاده از مواد) قرار داشت، چه کارهایی می‌تواند انجام دهد (مثلاً تغییر دوستان، نه گفتن، دوستان را تحت تاثیر قرار دادن، ترک کردن محل..)
- آموزش از طریق برنامه‌های کامپیوتری: در برنامه‌های مربوط به بازیهای کامپیوتری، رفتارهای همراه با تقلب در بازی به شدت تنبیه و رفتارهای صادقانه جداً مورد تشویق قرار گیرند.

مشارکتهای مردمی در فرهنگ‌سازی

تقویت جدی معنویت کسب و کار و فعالیت مالی حلال: توجه به باطن و معنای پول و رفاه و کسب رزق حلال بسیار اهمیت دارد. در حالیکه توقع برخی از ما از پول و کسب درآمد فقط پول روی پول گذاشتن است (یک خانه بشه دو تا، و سکه و طلا بیشتری داشته باشیم) و به ابعاد مادی توجه بیشتری داریم (تثبیت بدن در جوانی هستیم و تبلیغ اعمال جراحی زیبایی). و ترویج مصرف

گرایی در حدی است که در آگهی ها افراد مسن هم به خرید و خرید بیشتر از فروشگاههای بزرگ تشویق و سوق داده می‌شوند. در حالی که باید پرسید: چند تبلیغ به تقویت برکت پول و اموال، برکت و استفاده از جسم در مسیر ارزشها و خرید وسایل به نفع نو عروسان و نیازمندان (با تاکید بر پول حلال) داریم؟ این موارد قابل مشاهده در تلویزیون به صورت مستمر در حال فرهنگسازی به سمت و سوی مادی گرایی و نیز فراموش کردن مبحث برکت پول و برکت رزق حلال است.

۱۲. مطالبه گری از صدا و سیما و نهادهای مسئول: در این مسیر باید افراد جامعه از صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران (شماره ۱۶۲) مطالبه گری داشته باشند تا با افزایش برنامه ها در مسیر معنویت و اخلاق و توجه بیشتر به تاثیرات تبلیغات مراقب فرهنگ درستکاری، رزق حلال و برکت رزق در جامعه باشد.

۱۳. الگو بودن واقعی پدر، مادر و معلمین و صاحبان قدرت: پدر و مادر و خانواده، معلمین و افراد صاحب قدرت باید خود الگویی زنده از درستکاری اخلاقی و وفای به عهد باشند. آنها نه تنها باید خود الگویی زنده از درستکاری باشند بلکه باید به معرفی الگوهای زنده نیز بپردازند.

۱۴. آماده سازی پیامهای موثر و کوتاه مجازی (از راه اینستاگرام و شبکه های اجتماعی): همانطور که دنیاپرستی و مال اندوزی و مصرف گرایی و پایمال شدن ارزشهای معنوی از مسیر اینستاگرام و شبکه های اجتماعی رقم خورده است، مقابله با آنها و پادزهرشان هم میتواند از همین راه رقم بخورد. پس باید گروههای مردمی شکل بگیرند و در اینستاگرام کلیپ ها و پیامهای جذاب گذاشته شود تا روح فعالیتهای مسئولیت پذیری، انصاف، رزق پاک دوری از ربا، لباس متین و پوشیده، تجارت پاک و پر برکت، ازدواج، تربیت دینی، ارزش خانم ها نیز از همین مسیر رقم بخورد. در هر پایگاه مردمی مثل بسیج، مثل مساجد، مثل گروههای خانوادگی می توان با جمع آوری پول (در قالب نذر یا صدقه فرهنگی) و ساخت پیامهای جذاب را ساخت و توسط فرد جوانی و توانمندی این پیامها به تصویر کشیده شوند. این پیامها توسط خود مردم لایک شود (مورد تایید شود) و دست به دست شوند. در اینجا است که باید نذر فرهنگی را باب کرد؛ و به همین ترتیب ان شاءالله پیامهای معنوی به پیامهای دنیایی فزونی یابد و انتقال اطلاعات و آموزش اتفاق بیفتد.

۱۵. آماده سازی و نشر واقعی و غیر مجازی پیامهای کوتاه و موثر: پیامها باید با توجه به پذیرش مخاطب خواه از قرآن و نهج البلاغه خواه از هر منبع مورد توجه مخاطبین (مثلاً فلان فیلسوف یا نویسنده غربی مثل کانت که به وظیفه گرایی معتقد بود) انتخاب شوند. پیامها باید کوتاه و بسیار دلنشین باشد و با توجه به تناسب با هر قشر و گروه و محله، نه فقط در فضاهای مجازی، بلکه در داخل مترو، دیوارهای محله و یا فضای دانشگاه و هر جای مناسب دیگری دیده شوند

استفاده از تکنولوژی های جدید برای نظارت جدی

۱۶. نذر فناورانه: در راستای استفاده از تکنولوژی، نه فقط استفاده از تکنولوژیهای موجود ممکن است؛ بلکه، افراد هر محل و یا منطقه می توانند از نذرهای فناورانه خود برای بهبود شرایط جامعه بهره بگیرند. در این نوع نذرها افراد متخصصان، فعالان حوزه فناور، بخشی از مهارت، زمان یا ابزارهای خود را وقف ساخت ابزارهایی برای ترویج ارزشها، مثلاً ارزش عدالت، درستکاری (و کنترل فساد) و عفاف و ... می کنند. در این راستا، اگر پروژه در گروههای کوچک و تحت حمایت افراد امین و آگاه یک منطقه اجرا شود، امکان بیشتری برای اجرایی شدن خواهد داشت. به طور کلی برخی از مصادیق استفاده از تکنولوژی به صورت کلی عبارتند از:

۱۷. استفاده بسیار جدی تر از تکنولوژی های جدید در زمینه ارتقاء درستکاری اخلاقی: مردم خود می توانند استفاده بیشتری از تکنولوژی داشته باشند. بطور مثال، مردم یا شهرداری می توانند دوربین ها را در سطح محله کوچه و خیابانهای حاشیه ای افزایش دهند. تا جرم و خفت گیری و دزدی با سلاح سرد کمتر اتفاق بیافتد.

۱۸. استفاده از برنامه های فناورانه و رصد کننده در اماکن حساس: برنامه هایی نظارتی که رفتار اخلاقی و غیر اخلاقی مردم (مثل وجود دوربینهای همراه و آنلاین ماموران) را رصد کنند، بکار گرفته شوند. مثلاً در هر محل حساس مثل مدارس که نسل آینده در آن پرورش می یابد، سازمات تعزیرات حکومتی، دادگستری ها که باید سالم باشند (و حتی در صورت امکان در مناطق حساس شهر و یا کل مناطق، که به بودجه شهرداری بستگی دارد) میتوانند دوربینها و برنامه های فناورانه مورد استفاده قرار گیرند؛ تا بدین ترتیب، رفتارهای اخلاقی پاداش داده شوند (در قالب پاداش) و رفتارهای غیر اخلاقی جریمه و یا تنبیه (به صورت جدی) شوند.

۱۹. علم واقعی را بپذیریم، نشر دهیم و بکار گیریم: گفته می شود که علم سلطان است. اما کدام علم، علمی که از مسیر داده سازی و تقلب بدست نیامده باشد. پس باید برنامه های جدی از طرف وزارت علوم و هر نهاد پژوهشی پیاده شود، که آنچه که هدایتگر جامعه است، مثلاً مقالات علمی و پایان نامه ها و فرایندهای چاپ به صورت جدی رصد و در نهایت از چاپ مقالات غیر حقیقی و صحیح (یا زیر سوال (با داده سازی، سوگیری و ...) و گمراه کننده) که باید هدایتگر جامعه باشند، جداً جلوگیری شود و حتی مورد تنبیه جدی قرار گیرند. راههای متعددی برای استفاده از تکنولوژی برای مراقبت از داده های صحیح وجود دارد، که باید از متخصصین در این زمینه بهره جست.